

RIA VERHAEGHE

Isabelle De Baets

SPIEGELENDE WATER- OPPERVLAKKEN

Onder de titel *Panta Rhei, Spiegelrei* toont Ria Verhaeghe bij Be-Part recente ontwikkelingen in haar werk. Foto's, schilderijen en sculpturaal werk combineert ze met een selectie schriften uit haar omvangrijke beeldarchief, de *Provisoria* (1996-2022). Aanleiding voor de tentoonstelling is een fotoreeks van de Brugse reien. Sinds begin 2020, het begin van de quarantaine, maakte Ria Verhaeghe quasi dagelijks vanuit het raam van haar atelier een foto van de waterspiegel, die ze vervolgens deelde op sociale media. De speling van het licht en de wind op de stroming van het water leverde een rijke variatie aan beelden op en bracht bij haar volgers wat hoop in donkere tijden.

Donderdag 2 maart 2023, 8.30 uur. Een bordje met 'Zorgen moet je doen, niet maken' in de wachtkamer van een zorgverlener. Een stellige waarheid, die niemand zal betwisten. Ik zoek zorgende rolmodellen en kom uit bij Ria Verhaeghe, kunstenaar-autodidact, maar ook moeder van drie kinderen en tot 1984 actief als verpleegster. Een moeilijk te rijmen combinatie, die in het geval van Ria Verhaeghe — gezien de indrukwekkende artistieke output — toch zeer vruchtbaar is geweest. In de luwte wist zij met glans een gedragen en unieke artistieke visie en een compassievolle zorgende attitude op metaniveau om te zetten in een ambitieus artistiek project.

Donderdag 2 maart 2023, 11.30 uur. Op atelierbezoek bij Ria Verhaeghe. Samen met haar gezin betreft ze al 43 jaar lang een dertiende-eeuwse patriciërswooning aan de Brugse

reien, in het hart van de stad. Boven het deurportaal hangt een uitnodigend barok moederbeeld, een kloeki sculptuur van een zogende moeder. Op de tweede verdieping aan de waterkant bevindt zich haar lichtrijke atelier waar ze sculpturaal werk maakt en beelden verzamelt, combineert en verbindt op papier of verwerkt in schilderijen. 'Het water van de rei bevindt zich links van mijn werktafel, mijn levenswerk de *Provisoria* aan de rechterkant. Daartussen begeef ik mij, pogend het evenwicht te behouden tussen denken/doen en willen/voelen.'

Het materiële beeldarchief de *Provisoria* (1996-2022) is een grootschalige wandkast met honderden zelfgemaakte boekjes, die zo'n tien meter boekenplank in beslag nemen. Duizenden persfoto's heeft Ria erin verwerkt. Sinds 1992 verzamelt ze zorgvuldig beeldmateriaal uit nationale en internationale kranten. Een groot deel ervan heeft Ria digitaal ontsloten via de website provisoria.net. Tijdens haar solotentoonstelling in het Fotomuseum in Antwerpen in 2010 konden de bezoekers in interactie gaan met deze digitale databank.

Ria Verhaeghe: 'Ik selecteer alleen beelden die mijn aandacht opeisen en een samenhang blootleggen, of die tot nieuwe verbanden leiden eens ze gearchiveerd zijn. Vaak onthullen ze een realiteit, die voordien verborgen bleef, of die tussen de beelden in ligt. Door gelijkaardige beelden naast elkaar te plaatsen komen verborgen realiteiten aan de oppervlakte. Nieuwe betekenissen en nieuwe verhaallij-

RIA VERHAEGHE, *Provisoria*, 1992-heden, installatie met zes tafels met daarop een selectie van de *Provisoria*, mixed media, variabele afmetingen, courtesy de kunstenaar, foto Joselito Verschaeve

RIA VERHAEGHE, foto Tom Van Hee

RIA VERHAEGHE, *Prayer sculptures 17*, 2010–2023, installatie met 17 sculpturen, krantenpapier, latex, zijde, taalk en bladgoud, variabele afmetingen, courtesy de kunstenaar, foto Joséfita Verschaeve

nen worden gegenereerd. Ik probeer mensen zonder naam, slachtoffers en doden uit kranten een stem te geven en hun verloren potentieel te herstellen, en dit herstelproces online te delen met anderen. Mijn beelden vervlechten zich en leiden tot nieuwe verbindingen totdat ze mogelijk een ruimte creëren van herkenning en acceptatie van de ander.'

Isabelle De Baets: Wat betekent de *Provisoria* voor jou?

RV 'Provisoria' zie ik als een voorraadplaats van krantenfoto's, maar zeker ook als een tijdelijke, voorlopige plaats. Ik heb een hekel aan definitieve plaatsen, exacte stempels en beschrijvingen. Laat het vooral een cluster zijn van voorzichtige aanduidingen, in de hoop wat meer (in)zicht te krijgen in en op het wereldgebeuren.

Ik besef heel hard dat wij ons maar van een heel klein deel in ons bestaan bewust zijn. Ik leef continu met de gedachte dat er zo ontzettend veel is wat we niet weten, wat we niet kunnen voorspellen of definiëren, wat we niet kunnen begrijpen. Mogelijkheden om het bewustzijn uit te breiden en te

verrijken liggen onder meer in het beoefenen en beleven van kunst, in het open verkennen van andere culturen en religies, in het aangaan van verschillende ontmoetingen, tja, het is eindeloos, maar het is nooit één iets.

Elke morgen wanneer ik werk, kijk ik gefascineerd naar het water. Vervolgens werk ik aan de 'prayer sculptures'. Ik rol de repen krantenpapier in latex, waarbij ik mediteer. Verder bekijk ik kranten. Dikwijls worden de personages of de gebeurtenissen heel levendig voor me. Ik teken en schrijf daarbij. Ik herstel een beeld, het empathisch denken is een zeer menselijke daad.

Ik lees het werk van Ria als een poging om het drama van de samenleving aan te raken en de toeschouwers aan te sporen zich hier meer bewust van te worden. Een drama dat zich niet louter op het individuele, maar vooral ook op het collectieve vlak afspeelt. Het maakt namelijk zichtbaar hoe fout we met elkaar omgaan. Het zou niet slecht zijn om individueel en in groep meer empathie en mededogen tegenover elkaar

te betuigen. Binnen deze optiek wil ik de schilderijenreeks *Verticals* als voorbeeld naar voren schuiven. Het zijn kleine, subtiele, goudkleurige schilderijen waarbij ze op een houten drager met bladgoud een beeld aanbracht uit krantenfoto's van dode mensen. Curator Catherine de Zegher bracht dit schitterende werk onder de aandacht tijdens de Biënnale van Moskou in 2012 en tijdens haar collectiepresentatie in het MSK in 2017. De Zegher wees erop dat de herpositionering van een liggend naar een staand beeld een vorm van herstel of opstanding uit de dood evocert. De interne dynamiek van het verschijnen en verdwijnen van het beeld bewerkstelligt een continue beweging van het negatieve naar het positieve, van het passieve naar het actieve, van het esthetische naar het ethische. Eind april is een reeks *Verticals* te zien op Art Brussels. De Londense Richard Saitoun Gallery — een kritisch en sociaal geëngageerde galerie die baanbrekend werk verricht om genderongelijkheid in de internationale kunstwereld aan te pakken — presenteert er haar eerste solotentoonstelling met werk van Ria Verhaeghe.

'Dankzij de alomtegenwoordigheid van het water is de pertinentste trek van Brugge de weerkaatsing', schrijft de Brugse stadsgids Jo Berten in zijn recent verschenen boek *Brugge, stad van water*. En verder: 'Het is dan ook niet te verwonderen dat het weerspiegelende, reflecterende Brugge een gezocht item was voor schilders en schrijvers.' De symbolistische schilder Fernand Khnopff, de schrijvers Georges Rodenbach en Guido Gezelle, en vele anderen hebben het bijzondere karakter van de Brugse reien bejubeld. En dat het Brugse water, de rei als spiegel, meer dan een grote inspiratiebron voor Ria is, wordt duidelijk in de tentoonstelling *Panta Rhei, Spiegelrei* naar een citaat van Heraclitus: alles stroomt, niets blijft hetzelfde, zoals het beeld van water.

Het Brugse water speelt de hoofdrol in deze tentoonstelling. Tegelijkertijd koppelt Ria het 'alomvattende' van water aan het wereldgebeuren, door het beeld van het stromende water te verbinden met beeldcollages uit de *Provisoria*, waardoor alle mogelijke andere betekenissen van water opduiken. Water staat voor het vliedende en het veranderlijke. Het is

een zegen en een bron van alle leven, maar tegelijkertijd zorgt het ook voor ellende bij overstromingen, of voor rampen bij vluchtelingentransfers. In water zit bovendien een continuüm vervat, de ene golf gaat naadloos over in de andere.

Het Brugse water is prominent aanwezig in de kunstpraktijk van Ria, letterlijk en figuurlijk. De digitale fotoreeks die ze op sociale media poste zijn de eerste foto's die haar oeuvre binnendringen.

RV De foto's die ik gepost heb op Facebook en Instagram zijn vluchtig. Je kan ze niet eens uitvergrooten, ik heb bewust mijn smartphone gebruikt. Omdat het water nu eenmaal vliedt. Je kan het niet vastpakken. Hoe meer je kijkt naar water, hoe meer je begint te zien. Het is wonderbaarlijk.

Voor de tentoonstelling heb ik enkel de foto's geprint waarin mijn atelier wordt gespiegeld. Dat beeld kan je enkel in volle zomer zien, omdat de zon hoog moet staan om het te vangen. Een hele periode lang heb ik daarom telkens om 12 uur 's middags de foto genomen. Anders zie je altijd de Spiegelrei, dat is de overkant. Ik plaats meestal het tijdstip bij de foto.

Ik heb ook digitale beelden uit die fotoreeks als achtergrond gebruikt en ik heb ze verwerkt met digitale beelden uit mijn verzameling *Provisorica*. De bedoeling is nooit 'een mooie foto te maken'. Ik voel me absoluut geen fotograaf. Wel wil ik de betekenis van water betrekken in het werk. Dat stromen, dat altijd maar veranderen, hoe vaak je ook kijkt. Het verandert continu.

IDB Rust is een algemeen gevoel dat ik krijg bij die fotoreeks.

RV Ja, maar dat is jouw invulling. Als ik zo'n foto met water neem en daar een persfoto van de overstroming in Verviers van vorig jaar op kleef, kan het net zo goed de onrust in Verviers zijn.

IDB Zoek je die spanning op in je beelden?

RV Ja, ik vind het boeiend als er meer in zit. Water is doorzichtig, maar de ondergrond is donker. Die betekenis kan rust zijn, maar het kan dus evengoed onrust zijn. Als het rust is, dan is dat de betekenis die jij eraan geeft, want je weet niet over welk water het gaat. Ik heb je al een paar keer gefot, hoor.

Als ik donderdagmiddag 2 maart om 13 uur het huis van Ria Verhaeghe verlaat, vangt mijn blik nog een laatste keer het naburige zicht op de Brugse reien. Een stralend winterlicht aan een heldere hemel werpt een fonkelende gloed over de spiegelende reien, een magisch moment in de Bourgondische stad Brugge. 's Avonds vind ik in een nieuwsbericht een verklaring voor de bijzondere lichtinval die ik in Brugge had beleefd. Die was het gevolg van twee uitzonderlijke kosmische fenomenen: er was fel noorderlicht én licht van twee over elkaar schuivende planeten, Jupiter en Venus. Een verschijnsel dat zich blijkbaar maar één keer om de 2040 jaar voordoet, en slechts een paar dagen waarneembaar is.

Ik selecteer alleen beelden die mijn aandacht opeisen en een samenhang blootleggen, of die tot nieuwe verbanden leiden eens ze gearchiveerd zijn. Vaak onthullen ze een realiteit, die voordien verborgen bleef, of die tussen de beelden in ligt. Door gelijkaardige beelden naast elkaar te plaatsen komen verborgen realiteiten aan de oppervlakte.